

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 6 จิตอาสา สำนึกสาธารณะ และบุคคลตัวอย่างด้านงานจิตอาสาในสังคมไทย

หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายและความสำคัญของจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ
2. ประวัติความเป็นมาของแนวคิดจิตอาสาและสำนึกสาธารณะในสังคมไทย
3. แนวคิดและกระบวนการสร้างจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ
4. คุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ
5. ความหมาย คุณสมบัติ และบทบาทของอาสาสมัคร
6. บุคคลตัวอย่างด้านงานจิตอาสาในสังคมไทย

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อนักศึกษาเรียนบทเรียนนี้แล้วสามารถ

1. บอกความหมายและความสำคัญของจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ
2. นำแนวคิดและกระบวนการสร้างจิตอาสาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้
3. บอกบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครต่อสังคมได้
4. นำแนวคิดของบุคคลที่ทำงานด้านจิตอาสาไปปรับใช้กับตนเองได้

วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. วิธีสอน

- 1.1 บรรยาย
- 1.2 อภิปราย
- 1.3 แบ่งกลุ่มทำกิจกรรม
- 1.4 เรียนรู้ด้วยตนเอง

2. กิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 ผู้เรียนศึกษาจากเอกสารประกอบการสอน หนังสือ ตำรา ที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งสรุปด้วยตนเองก่อนเรียน

2.2 บรรยายและอภิปรายโดยใช้สื่อการเรียน คือ เอกสารประกอบการสอนประจำวิชาและ PowerPoint

2.3 แบ่งกลุ่มทำกิจกรรมสัมภาษณ์บุคคลที่ทำงานด้านจิตอาสาในชุมชนตนเอง

2.4 ผู้สอนบรรยายสรุปเนื้อหา จากนั้นให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. PowerPoint
3. แบบฝึกหัด
4. วีดีโอใน YouTube

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตจากพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนทั้งกิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่ม
2. การทำกิจกรรม
3. การทำแบบฝึกหัดท้ายบท

บทที่ 6

จิตอาสา สำนึกสาธารณะ และบุคคลตัวอย่างด้านงานจิตอาสาในสังคมไทย

คำว่า “จิตอาสา” และ “สำนึกสาธารณะ” เป็นคำที่อาจยังไม่คุ้นชินนักในสังคมไทยในช่วงระยะเวลา 10 ปี ที่ผ่านมา เพราะเป็นคำที่ถูกหยิบยกขึ้นมาใช้กับการทำงานและเสียสละเพื่อสังคมส่วนรวมในระยะเวลาไม่นานมานี้เอง แต่นับจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ทรงเสด็จขึ้นครองราชย์ ได้ทรงเล็งเห็นความสำคัญของงานจิตอาสา ทรงจัดตั้งโครงการจิตอาสา “ทำความดีด้วยหัวใจ” ได้ดำเนินงานจิตอาสาในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ ทำให้งานจิตอาสาขยายตัวออกไปในพื้นที่น้อยใหญ่ต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จักและดึงดูดให้มีประชาชนเข้าร่วมอย่างกว้างขวาง งานจิตอาสาเป็นการปลูกจิตสำนึกสาธารณะให้แก่คนในสังคม ที่ควรต้องมองเห็นผลประโยชน์ของส่วนรวม และละความเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนเองลง เชื่อแน่ว่าหากทุกคนในสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และปฏิบัติตนโดยยึดหลักการทำเพื่อคนอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นที่ตั้ง สังคมไทยจะสามารถพัฒนาก้าวหน้าอย่างสง่างาม มั่นคง แข็งแรง และเกื้อกูลกัน โดยการไม่ทิ้งผู้ใดไว้ข้างหลัง

ความหมายและความสำคัญของจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ

1. ความหมายของจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หน่วยงาน และนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของจิตอาสาไว้ ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 (อ้างถึงใน ญัตติกฎหมาย สภาพจนานุกรม, 2561, หน้า 80) ทรงมีพระราชดำรัสในงานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม วันที่ 9 มิถุนายน 2549 ถึงความหมายของจิตอาสาไว้ว่า คือ คุณลักษณะหนึ่งของมนุษย์ที่สังคมในประเทศ ในปัจจุบันนี้กำลังต้องการ สังคม ต่างมุ่งหวังให้บุคคลยึดถือและนำมาประพฤติปฏิบัติ ซึ่งแสดงออกโดยมี ความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์ การให้ความช่วยเหลือ การเสียสละให้กับคนอื่นอย่างเต็มใจ การดูแลใส่ใจสิ่งแวดล้อมและชุมชน เป็นทุนสังคมที่ประเทศไทยและทั่วโลกกำลังผลักดันให้เกิดขึ้น เพื่อที่จะช่วยให้สังคม ชนชาตบ้านเมืองสามารถดำรงได้อย่างปกติสุข

ราชบัณฑิตยสถาน (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ได้ให้ความหมายของ “จิตอาสา” ดังนี้ 1) “จิต” เป็นคำนาม หมายถึง ใจ สิ่งที่มีหน้าที่รู้ คิด และนึก 2) “อาสา” เป็นคำกริยา หมายถึง เสนอตัวเข้ารับทำ ดังนั้น “จิตอาสา” จึงหมายถึง จิตแห่งการให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ โดยเต็มใจสมัครใจอิมใจ ซาบซึ้งใจ ปิติสุข ที่พร้อมจะเสียสละเวลา แรงกาย แรงสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ ในการทำกิจกรรม หรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูดายเมื่อพบเห็นปัญหา หรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีและเห็นหน้าตาเปลี่ยนแปลงเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือความสงบเยือกเย็น และพลังแห่งความดี อีกทั้งยังช่วยลด “อึดตา” หรือความเป็นตัวตนของตนเองลงได้

พระไพศาล วิสาโล (อ้างถึงใน ปิยาภรณ์ กันเกตุ, 2554, หน้า 9) กล่าวว่า “จิตอาสา” คือ จิตใจที่พร้อมจะสละ เวลา แรงกายและสติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตายเมื่อพบเห็นปัญหาหรือทุกข์ ยากเกิดกับผู้คน เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี และเห็นหน้าตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วยบุญ คือความสงบและพลังแห่งความดี

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550, หน้า 14) ให้ความหมายว่า “จิตอาสา” คือ ความสำนึกของบุคคลที่มี ต่อสังคม ส่วนรวม โดยการเอาใจใส่และการช่วยเหลือ ผู้ที่มีจิตอาสาจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น การเสียสละเงินทอง สิ่งของ เวลา แรงกายและสติปัญญาเพื่อ ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน

กรรณิกา มาโน (2553, หน้า 7) กล่าวถึงจิตอาสาว่าหมายถึง จิตที่พร้อมสละเวลา แรงกาย แรงใจ และสติปัญญาเพื่อประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่นหรือสังคม เป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ ไม่หวังผลตอบแทน และเป็นการกระทำที่ไม่ใช่ภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ

กล่าวโดยสรุป จิตอาสา (volunteer spirit) หมายถึง จิตแห่งการให้โดยเต็มใจเพื่อผู้อื่น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีที่มาจากความร่วมมือกันของคำสองคำ คือคำว่า “จิต” และคำว่า “อาสา” จิต หมายถึง จิตใจหรือความรู้สึกนึกคิด ส่วน อาสา นั้น หมายถึงการทำความดีด้วยความสมัครใจโดยไม่มีผู้บังคับ

ส่วนคำว่า “สำนึกสาธารณะ” นั้นอันที่จริงแล้วแทบจะมีความหมายเหมือนกับคำว่าจิตอาสา ต่างกันตรงที่จิตอาสานั้นเป็นการทำตามความมุ่งหวังของตนเอง ในขณะที่สำนึกสาธารณะเป็นการกระทำที่เกิดจากสำนึกที่ดีในสังคม โดยพอจะให้ความหมายของคำว่าสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) ว่าเป็นคุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่มีความพร้อม มีความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหา อุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมถึงการรู้จักหวงแหนและรักษาสิ่งของที่เป็นส่วนรวมด้วย บุคคลที่มีสำนึกสาธารณะจึงเป็นบุคคลที่มีความเสียสละ ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม (วราภรณ์ พูลสวัสดิ์, 2562, หน้า 194)

กล่าวโดยสรุป สำนึกสาธารณะ คือ จิตสำนึก (conscious) เป็นการตระหนักรู้ตัว หรือเป็นจิตส่วนที่รู้ตัว รู้ว่าทำอะไร อยู่ที่ไหน เป็นอย่างไรขณะที่ตื่นอยู่นั่นเอง ส่วนคำว่า สาธารณะ (public) เป็น การแสดงออกเพื่อสังคมส่วนรวม เป็นการบริการชุมชน ทำประโยชน์เพื่อสังคม ถ้าเป็นสิ่งที่ของก็ต้องใช้ประโยชน์ร่วมกัน เมื่อนำสองคำมารวม หมายถึง การตระหนักรู้ตน ที่จะทำอะไรเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

รูปภาพที่ 6.1 โครงการทำความดีด้วยหัวใจ เฉลิมพระเกียรติ รัชกาลที่ 10
ที่มา: ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2561

2. ความสำคัญของจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ

การมีจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ เปรียบเสมือนเป็นการทำจิตใจของเราให้เบิกบานอย่าให้จิตของเราขุ่นข้น ทำงานร่วมกันระหว่างกาย (ภายนอก) และจิต (ภายใน) การทำงานจิตอาสาเป็นการทำงานที่ไม่มุ่งหวังผลประโยชน์ ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างเบิกบานสนุกสนาน จิตเสมือนน้ำใสที่หล่อเลี้ยงชีวิต จึงเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากมายทั้งต่อบุคคล สังคม และประเทศชาติ หากทำงานโดยหวังผลตอบแทนแล้วไม่ได้รับผลตามที่คาดหวัง จิตจะขุ่นข้นด้วยอารมณ์ท้อแท้ เหมือนน้ำใสขุ่นข้นด้วยตะกอน จิตใจจะเกิดการอุดตัน จากข้อความข้างต้น ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการมีจิตอาสาและสำนึกสาธารณะว่านอกจากจะเป็นสิ่งที่ทำให้คนทำงานหรือทำกิจกรรมเพื่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติแล้ว ก็ยังมีผลให้บุคคลที่มีจิตอาสาและสำนึกสาธารณะนั้นมีความสุข ดังเช่น คำกล่าวที่ว่าจิตอาสาเป็นการทำจิตของเราให้เบิกบาน (พระครูโชติธรรมมหาภิรมย์ อ่างถึงโน ปิยะนาถ สรวิสูตร, 2552, หน้า 36)

จากการศึกษาความสำคัญและประโยชน์ของการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนจากหนังสือ GIVE & VOLUNTEER GUIDE ซึ่งคู่มือจิตอาสาของเครือข่ายจิตอาสา จะเห็นว่าจิตอาสาที่มีประโยชน์ทั้งต่อตัวเองคือ บุคคลที่มีจิตอาสาและสำนึกสาธารณะจะได้รับความสุขจากการให้ด้วยใจ และไม่หวังผลตอบแทนเมื่อมีความสุขฮอร์โมน Endorphin จะหลั่งมาโดยอัตโนมัติส่งผลให้สุขภาพแข็งแรง ทั้งนี้ จิตอาสาและสำนึกสาธารณะยังมีประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ คือ ทำให้บุคคลในสังคมมีชีวิตที่ปลอดภัย เนื่องจากทุกคนร่วมใจกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่หวังผลตอบแทน ส่งผลให้สังคมเข้มแข็ง ปัญหาสังคมก็จะลดลงนั้นหมายความว่าชีวิตของทุกคนจะปลอดภัยมั่นคงยิ่งขึ้น

จิตอาสาและสำนึกสาธารณะมีประโยชน์ต่อบุคคลที่ทั้ง 2 สิ่งอยู่ในจิตใจของตนเอง กล่าวคือมีความสุขความภูมิใจในตนเองเมื่อได้ทำประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ เมื่อบุคคลเหล่านั้นทำงานหรือกิจกรรมเพื่อสังคมโดยในใจไม่หวังผลตอบแทน โดยเฉพาะงานงานอาสาสมัครที่ต้องปฏิบัติด้วยความต้องการที่จะช่วยเหลือสังคมโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ย่อมส่งผลให้เกิดความยั่งยืนและช่วยยกระดับจิตใจของกลุ่มคนที่ทำงานเพื่อสังคมให้สูงส่งขึ้นกว่าบุคคลทั่วไป (ปิยะนาถ สรวิสูตร, 2552, หน้า 36-37)

โดยเราพอจะยกความสำคัญของการมีจิตอาสาและสำนึกสาธารณะได้ ดังนี้ (มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ สำนักงานพัฒนานิสิต, 2557)

2.1 ทำให้บุคคลมีความคิดขั้นสูงช่วยยกระดับจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา เพราะการทำงานจิตอาสาหรือการมีสำนึกสาธารณะมุ่งเน้นการให้มากกว่าการรับ ทำให้ได้พบความสุขที่เกิดจากการให้ ซึ่งเป็นความสุขที่มีคุณค่ากว่าความสุขที่เกิดจากการได้รับ

2.2 บุคคลที่มีจิตอาสาและสำนึกสาธารณะย่อมเป็นที่รักใคร่ของบุคคลรอบข้าง เพราะมองเห็นคุณค่าในความดีที่มีอยู่ในบุคคลนั้น มากกว่ามูลค่าของทรัพย์สินใด ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการผูกมิตรแท้ได้อย่างยั่งยืน

2.3 ทำให้สังคมมีการแบ่งปัน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันดูแลรักษาสิ่งของสาธารณะเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันรวมทั้งสิ่งแวดล้อมรอบตัว

2.4 ทำให้สังคมน่าอยู่และเป็นสังคมคุณภาพที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ประวัติความเป็นมาของแนวคิดจิตอาสาและสำนักสาธารณะในสังคมไทย

แนวคิดจิตอาสาและสำนักสาธารณะเกิดขึ้นจริงจางเป็นรูปธรรม หรือเป็นที่รู้จักกันในประเทศไทย จากเหตุการณ์ประสพภัย คลื่นยักษ์สึนามิเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ในครั้งนั้นมีอาสาสมัครจำนวนมาก จากทั่วประเทศและทั่วโลกเข้ามาร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่าง ๆ เพื่อมาระดมความช่วยเหลือผู้ประสพภัย กู้ ศพ ทำความสะอาดบริเวณชายทะเล 4 จังหวัด ภาคใต้ จุดเริ่มต้นของกระแสอาสาสมัครครั้งนี้ทำให้คนไทยเห็นคุณค่าความสำคัญด้านความสามัคคีการมีส่วนร่วม ความมีคุณธรรม และการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขสังคม (กรณีศึกษา มาโน, 2553, หน้า 5-6) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ให้ความสำคัญกับการ กระจายอำนาจการเมืองการปกครองท้องถิ่น และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยกล่าวว่า กลไกที่จะทำให้คนพัฒนา คือ ระบบการศึกษา ฉะนั้นจึงมีการกล่าวถึง “จิตสาธารณะ” หรือ “จิตสำนักสาธารณะ” มากขึ้น โดยเฉพาะองค์การสหประชาชาติได้ร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ แล้วกำหนดให้ พ.ศ. 2544 เป็นปีอาสาสมัครสากล (international year of volunteer) หรือที่รู้จักว่า “IYV 2001” จึงก่อให้เกิดการตื่นตัวไปทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยด้วย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กล่าวถึง การมีจิตสำนักสาธารณะไว้ชัดเจนเกี่ยวกับคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์อันจะนำมาสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้ดีขึ้น โดยได้เชื่อมโยงไปถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2549-2554) เป็นแผนที่กำหนดทิศทาง แนวทาง กลยุทธ์การพัฒนาประเทศไทยภายใต้การนำคุณธรรมมาเป็นขับเคลื่อนกิจกรรม พัฒนาบ้านเมืองในทุกชั้นตอน โดยระบุไว้แล้วในวิสัยทัศน์ประเทศไทยว่า “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนไทยมี คุณธรรมนำความรู้ เท้าทันโลก ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม” นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (มาตราที่ 6) กำหนดลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ไว้ ว่าการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ควรมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีวินัย ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ ขยัน ประหยัด มีจิตใจประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น เสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข (สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา, 2549, หน้า 63)

รูปภาพที่ 6.2 ความเสียหายจากคลื่นยักษ์สึนามิ พ.ศ. 2547

ที่มา: มติชนออนไลน์, 2563

จะเห็นได้ว่าในระดับรัฐได้มีการสอดแทรกแนวคิดจิตอาสาและสำนักสาธารณะเอาไว้ใน หน่วยงานหลาย ๆ ส่วน เพื่อบูรณาการลงสู่ระดับประชาชนมาเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี แล้ว แต่กลับไม่สามารถทำให้ปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนได้ จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์สึนามิใน พ.ศ. 2547 แนวคิดจิตอาสา สำนักสาธารณะ และคำว่าอาสาสมัคร จึงเริ่มเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายมากขึ้นในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม ภายหลังจาก พ.ศ. 2547 แนวคิดดังกล่าวก็ค่อย ๆ เลือนหายและลดบทบาทที่มีต่อสังคมลงไป จนกระทั่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 10 ได้ทรงส่งเสริมและสนับสนุนแนวคิดจิตอาสา และสำนักสาธารณะให้กลับมามีบทบาทต่อประชาชนในสังคมไทยอีกครั้งหนึ่ง จนสร้างความตื่นตัวให้คนในสังคมไทยก้าวออกมาทำงานด้านจิตอาสากันอย่างกว้างขวางในระยะเวลา 5-6 ปี ที่ผ่านมา เห็นได้จากเป็นอาสาสมัครจากทุกสาขาอาชีพทั่วประเทศจำนวนมหาศาลที่สมัครใจเดินทางมาเพื่อช่วยเหลือเยาวชนทีมฟุตบอล หมูป่า อคาเดมี่ ทั้ง 13 ชีวิต ซึ่งผลัดหลงติดอยู่ในถ้ำของ วนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ตำบลโป่งผา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ใน พ.ศ. 2561 โดยไม่หวังผลตอบแทน (ศศเทพ บุญทอง, 2563, หน้า 1)

รูปภาพที่ 6.3 อาสาสมัครทั้งไทยและต่างชาติในเหตุการณ์ที่ถ้ำหลวง พ.ศ. 2561
ที่มา: ไทยรัฐออนไลน์, 2561

สำหรับประเทศไทยได้ถือเอาวันที่ 27 ธันวาคม ของทุกปีเป็นวัน “จิตอาสา” หลังจากความสูญเสีย เมื่อ 26 ธันวาคม 2547 จากเหตุการณ์ “สึนามิ” แม้ด้านมืดของเหตุการณ์จะสร้างความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนอย่างมหาศาล แต่ด้านสว่างของเหตุการณ์ดังกล่าวกลับเผยให้หลายคนมีโอกาสดูใจกันว่า “จิตอาสา” อันเกิดจากการไม่อาจทนเห็นผู้อื่นเป็นทุกข์ เมื่อน้ำทะเลลดสิ่งที่ไหลมาแทนที่คือน้ำใจ อาสาสมัคร จำนวนมากต่างสละกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ ช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างแข็งขัน แม้จะต่างถิ่นฐาน ต่างเชื้อชาติ ต่าง ภาษา ทว่าได้ก่อเกิดคลื่น “จิตอาสา” หลังไหลลงพื้นที่ประสบภัย จากช่วยเหลือผู้ประสบเคราะห์ในครั้งนั้น จึงได้ถือเอาวันถัดจาก วันที่ 26 ธันวาคม เป็นวัน “จิตอาสา” นั่นเอง (เครือข่ายจิตอาสา, 2559)

แนวคิดและกระบวนการสร้างจิตอาสาและสำนักสาธารณะ

1. แนวคิดจิตอาสาและสำนักจิตสาธารณะ

สำหรับประเทศไทยเรื่องของจิตอาสาหรือการให้เพื่อสังคมมีมาหลายร้อยปีแล้ว ยิ่งเมื่อเข้าสู่ยุคที่ศาสนาพุทธเข้ามาเป็นแกนหลักของความศรัทธาในสังคม ในแนวคิดของศาสนาพุทธการให้เพื่อสังคมก็คือสิ่งที่เราเรียกกันว่า “ทาน” นั่นเอง ในการให้ทานในศาสนาพุทธประกอบไปด้วยอามิสทาน คือ การให้ข้าวของเงินทอง และธรรมทานซึ่งเป็นทานชั้นเลิศ เพราะเป็นการให้ความรู้ ปัญญา และการแนะนำสั่งสอน ซึ่งในศาสนาพุทธการให้หรือทานจะต้องประกอบด้วยอามิสทานและธรรมทาน จึงจะเป็นการให้ที่สมบูรณ์เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากด้านศาสนาแล้วการให้ในเมืองไทยครั้งโบราณในด้านอื่น ๆ ก็มีอยู่ในวิถีชีวิตและพฤติกรรมของคนไทยตลอดมา ไม่ว่าจะเป็นการที่จะมีโถงน้ำเตรียมพร้อมไว้หน้าบ้านสำหรับผู้คนที่ผ่านไปผ่านมา หรือการที่เรามีคำว่า “ลงแขก” ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจ ความรักใคร่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันของสังคมชนบทในสมัยก่อน โดยมีความเกี่ยวข้องกับอาชีพด้านเกษตรกรรมไม่ว่าจะเป็นการทำนา ทำไร่ ทำสวน กล่าวคือ มีการแลกเปลี่ยนแรงงานเพื่อช่วยเหลือกัน ไม่มีค่าจ้างตอบแทน มีเพียงน้ำใจเลี้ยงอาหารข้าวปลาตามแต่จะหาได้ในท้องถิ่นหมุนเวียนกันไป จากครอบครัวหนึ่งสู่อีกครอบครัวหนึ่ง ทำให้กิจการงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จะเห็นได้ว่าประเทศไทยนั้นมีสิ่งทีเรียกว่าเข้าข่ายโดยทั่วไปของการให้ ภายใต้กรอบของการให้เพื่อสังคมอยู่แล้ว ซึ่งอาจจะเป็นรูปแบบการให้เพื่อที่จะหวังให้ชีวิตผู้อื่นดีขึ้นและการให้เพื่อที่หวังว่าจะได้สิ่งนั้นคืนมาอย่างเจียบ ๆ (ปิยาภรณ์ กันเกตุ, 2554, หน้า 8)

โดยแนวคิดจิตอาสาและสำนักสาธารณะนั้นเกิดจากสาเหตุหลัก ๆ ดังนี้ (ปิยะนาถ สรวิสูตร, 2552, หน้า 37)

1.1 เกิดจากความรู้สึกสงสาร เนื่องจากพบเห็นผู้ที่มีความเดือดร้อนมากกว่าตนเองและอยากที่จะหาทางช่วยเหลือผู้อื่นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความรู้สึกสงสารเมื่อเห็นเด็กขอทานและอยากบริจาคเงินเมื่อรู้ข่าวน้ำท่วมในภาคอีสานและอยากบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือ เป็นต้น

1.2 เกิดจากประสบการณ์ที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยตนเอง และได้รับความสุขจึงอยากช่วยเหลือผู้อื่นอีก

1.3 เป็นความรู้สึกต่อเนื่อง เมื่อบุคคลได้รับการช่วยเหลือและรู้สึกประทับใจ จึงอยากทำสิ่งดี ๆ เพื่อผู้อื่นบ้าง

2. กระบวนการสร้างจิตอาสาและสำนักสาธารณะ

กระบวนการสร้างจิตอาสาและสำนักสาธารณะให้เกิดขึ้นนั้นมีกระบวนการ ดังนี้ (นิศารัตน์ แก้วนิยมชัยศรี อ้างถึงใน ปิยาภรณ์ กันเกตุ, 2554, หน้า 9-10)

2.1 การปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสาการมีจิตอาสาเกิดจากการที่ได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กจากครอบครัวและสถานศึกษา เช่น การปลูกฝังจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก โดยบุคคลในครอบครัวเป็นแบบอย่างให้แก่เด็กในการช่วยเหลือผู้อื่น หรือในโรงเรียน สร้างจิตสำนึกโดยมีกิจกรรมที่ให้การช่วยเหลือและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม เช่น การ ปลูกฝังจิตสำนึกให้ทุกคนมีใจรักที่จะออกค่ายเพื่อไปช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น

2.2 การเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจความรู้และการติดต่อสื่อสารผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา ควรมีความพร้อมที่มาจากจิตใจและร่างกายที่แข็งแรง ตลอดจนมีความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันการเจ็บป่วย พร้อมทั้งทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นด้วย

2.3 การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง การจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะเกิดจิตอาสาและ
 สำนักสาธารณะ ควรมีกิจกรรมที่เป็นการช่วยเหลือและทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

2.4 การเข้าร่วมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดจิตอาสาและสำนักสาธารณะอย่างต่อเนื่อง

รูปภาพที่ 6.4 ควรปลูกฝังจิตอาสาและสำนักสาธารณะตั้งแต่เยาวชน
 ที่มา: นรรัชต์ ฝันเชียร, 2562

คุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตอาสาและสำนักสาธารณะ

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (อ้างถึงใน กรรณิกา มาโน, 2553, หน้า 7-8) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของ
 บุคคลที่มีจิตอาสาและสำนักสาธารณะไว้ว่าต้องมีพฤติกรรมสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. การช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกต่อผู้อื่นในสังคม โดยไม่หวัง
 ผลตอบแทน ได้แก่ การช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น การให้บริการ และอำนวยความสะดวก การมี
 น้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น

2. การเสียสละต่อสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อผู้อื่นในสังคมโดยการใช้เวลา
 ว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม การเสียสละเงิน เวลาและแรงกายเพื่อผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจ

3. ความมุ่งมั่นพัฒนา หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงถึงความตั้งใจอย่างแน่วแน่ ในการ
 เปลี่ยนแปลงให้สังคมดีขึ้น ได้แก่ การที่บุคคลให้ความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลง หรือปัญหาที่เกิดขึ้นใน
 สังคม ชุมชน หรือโรงเรียน มีการเสนอแนวคิดในการพัฒนาสังคม ชุมชน และโรงเรียน ของตนตลอดจน
 ร่วมทำกิจกรรมการส่งเสริมสร้างจิตอาสาและสำนักสาธารณะ เพื่อพัฒนาสังคม ชุมชน และโรงเรียนอย่าง
 สร้างสรรค์และหลากหลายได้เหมาะสมตามวัยของตนเอง

ในขณะที่ ยุทธนา วรณพิติกุล (2542, หน้า 181 – 183) ได้กล่าวถึงบุคคลที่มีจิตอาสาและสำนัก
 สาธารณะว่าต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. การทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่
 ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนาสังคมด้วย อาทิ ถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมี
 ความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชนประชาชนก็ต้องให้ความใส่ใจและติดตาม ไม่
 เพียงทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น ต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับ
 ท้องถิ่นและในสถาบันต่างๆ

2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยม ส่งผลให้คนในสังคมมีลักษณะ ปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่น เลือกคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกันไม่สนใจการเมืองทำให้ไม่สามารถ ปฏิบัติภารกิจของสังคม เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเกิดข้อขัดแย้งการยุติข้อขัดแย้งโดยการฟังเสียงข้าง มาก ไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้น ผู้มีจิตสำนึกสาธารณะต้องเป็นพลเมืองในฐานะที่เป็น เอกลักษณะทางการเมืองสมัยใหม่ มีความอดทนตระหนักรู้ว่า การมีส่วนร่วมไม่ทำให้ได้อย่างที่ต้องการเสมอ ไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย และหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้ง โดยการแสวงหา ทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ ต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุด เพื่อหาข้อยุติสร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจ และผนึกกำลัง เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

3. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวมและ เพื่อคุณธรรมมากขึ้น

4. การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทำ โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของ พลเมือง สถาบันการศึกษาไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะ และให้ความรู้ต้องรับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่ เหมาะสมต่อจากครอบครัวรวมทั้ง เครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้น ระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงาน สโมสร สมาคม ต่างๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่น ช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคมและกฎ จริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนา และสื่อมวลชน นับว่ามีบทบาทสำคัญ ในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

ความหมาย คุณสมบัติ และบทบาทของอาสาสมัคร

1. ความหมายของอาสาสมัคร

สุรัสวดี ทุ่งพยนต์ และภูมิธรรม เวชยชัย (2527, หน้า 2) กล่าวว่า อาสาสมัคร คือ การทำงาน ด้วยความสมัครใจและความเสียสละ โดยมีความประสงค์ที่จะทำประโยชน์ให้เกิดแก่ส่วนรวม มากกว่าการ สร้างประโยชน์แก่ตนเอง

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534, หน้า 6) กล่าวว่า อาสาสมัคร หมายถึง ผู้ที่ศรัทธาเพื่อจะ ทำงาน สาธารณประโยชน์ โดยคำนึงถึงเวลาว่างความสามารถ และความถนัดที่ตนเองมีอยู่ เป้าหมาย หรือ วัตถุประสงค์ของงานก็เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมแก่องค์กร และแก่ผู้ประสบความทุกข์ยาก เดือดร้อน ไม่มีค่าตอบแทนในการทำงานและมีได้ยัดงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นอาชีพ ทั้งนี้การปฏิบัติงาน ดังกล่าว อาจจะเป็น การให้บริการทั้งทางตรง (direct service) หรือทางอ้อมก็ได้ (indirect service)

สมพร เทพสิทธิ์า (2541, หน้า 1) กล่าวว่า อาสาสมัคร คือ ผู้สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ ประชาชนและสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน นอกจากหมายถึงบุคคลที่เป็นรูปธรรม ยังหมายถึงจิต วิญญาณอาสาสมัครที่เป็นนามธรรมด้วย

ศุภรัตน์ รัตนมูขัย (2551, หน้า 11) กล่าวว่า “อาสาสมัคร” เป็นคำที่เทียบเคียงความหมายกับ ศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “volunteer” โดยที่คำว่า volunteer นี้มีใช้ครั้งแรกในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 ซึ่ง หมายถึงผู้ที่สมัครเข้าเป็นทหารโดยไม่ได้ถูกบังคับให้เป็นตามปกติ กล่าวคือ สมัครใจที่จะเป็นเองและ ความหมายนี้ ยังใช้รวมไปถึงการสมัครใจทำงานใด ๆ โดยไม่รับค่าตอบแทน

ปิยากร หวังมหาพร (2556, หน้า 16-17) ได้ให้ความหมายของอาสาสมัคร คือ บุคคลที่สมัครใจทำงาน เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน อาสาสมัครก่อให้เกิดการกระจายเศรษฐกิจไปสู่สังคม เนื่องจากกิจกรรมที่อาสาสมัครดำเนินการได้รับการสนับสนุนจากรัฐหรือหน่วยงานเอกชน อาสาสมัครจึงเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐ อาสาสมัครช่วยสร้างความเหนียวแน่นและความเข้มแข็งของชุมชนเป็นการส่งเสริมความไว้วางใจระหว่างประชาชน ช่วยพัฒนาค่านิยมของความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และอาสาสมัครทำให้ได้พบเพื่อนใหม่ เรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ก่อให้เกิดความมั่นใจและการยอมรับ

ชาญณรงค์ วงศ์วิชย (2559, หน้า 21-22) กล่าวว่าอาสาสมัคร หมายถึง ผู้สมัครใจทำงานให้ส่วนร่วมหรือสังคมโดยไม่หวัง ผลตอบแทนที่เป็นวัตถุหรือเงิน ที่เป็นรูปธรรมแต่ผลตอบแทนอาสาสมัครจะได้รับคือความสุขทาง จิตใจ และความเคารพของชุมชนการเป็นแบบอย่าง ซึ่งเป็นนามธรรมการเป็นอาสาสมัครต้องมี ความเป็นอิสระพร้อมทั้งภาระหน้าที่ของอาสาสมัครต้องไม่งานในหน้าที่ที่เป็นงานประจำ ผู้ที่สมัครใจ ทำงานเพื่อประโยชน์แห่งประชาชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินและจิตที่พร้อมจะสละ เวลา แรงกายสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี

กล่าวโดยสรุป อาสาสมัคร คือ บุคคลที่สมัครใจที่จะเสียสละความสบายส่วนตนเพื่อทำงานให้แก่สังคม มีความตั้งใจที่จะบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมโดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน มีความหวังใยในเพื่อนมนุษย์โดยมีความรักและความต้องการที่จะเกื้อกูลเป็นที่ตั้ง

2. คุณสมบัติของอาสาสมัคร

วัฒนา นวลสุวรรณ (อ้างถึงใน ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2534, หน้า 19-20) ได้เสนอคุณสมบัติของอาสาสมัครไว้ ดังนี้

2.1 มีความรู้พอสมควร 3 ประการ คือ

2.1.1 ความรู้ในวิชาการสังคมสงเคราะห์โดยทั่วไป รู้เทคนิคในการดำเนินงานตามหลักการสังคมสงเคราะห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคนิคในการสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายหรือเรียกอีกในหนึ่งว่าการสังเคราะห์ผู้เดือดร้อนเป็นรายบุคคล

2.1.2 มีความรู้ในหน้าที่ขององค์การที่ตนอาสาสมัครเข้าไปช่วย คือ รู้ว่าองค์การดังกล่าวมีหน้าที่การงานอะไรบ้าง มีบริการสำหรับประชาชนอย่างไร มีระเบียบ และข้อบังคับ รวมทั้งแผนงานอย่างไร และ

2.1.3 มีความรู้รอบตัว เช่น ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของ ดิน ฟ้า อากาศ อาชีพ ราคาสินค้าในท้องตลาด การปฐมพยาบาล กฎข้อบังคับทั่วไปที่พลเมืองควรรู้ และความรู้เกี่ยวกับองค์การสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ ที่อยู่ร่วมในชุมชน

2.2 มีศรัทธาในงานอาสาสมัครเกื้อรักในงานเชื่อมั่นในวิธีการดำเนินงานและผลงานอีกทั้งมีความสนใจในการฝึกฝนปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมกับงาน

2.3 มีบุคลิกลักษณะเหมาะสมรู้จักวางตนดีเป็นที่รักใคร่ของผู้ร่วมงานพื้นที่นับถือของผู้รับบริการกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีกับผู้อื่น

2.4 มีความอดทนและตั้งใจจริง อดทนทั้งในการปฏิบัติงานและอดทนต่อระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ประกอบกับต้องมีการตั้งใจทำงานจริง ๆ

2.5 ต้องมีสุขภาพทั้งกายและสุขภาพจิตดีพอสมควร

2.6 ต้องรู้จักหลักมนุษยสัมพันธ์สามารถร่วมมือประสานกับบรรดาผู้ร่วมงานได้ดี

2.7 ต้องมีความเคารพและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ

2.8 ต้องมีความเสียสละเพื่องานและเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้

ขณะที่ จารุพงศ์ พลเดช (อ้างถึงใน ชาญณรงค์ วงศ์วิชัย, 2559, หน้า 26) ได้กล่าวถึงสิ่งที่อาสาสมัครพึงมีไว้ 5 ประการ ดังนี้

2.1 การเป็นอาสาสมัครนั้น ต้อง “เต็มใจ” การทำงานอาสาสมัครไม่มีการบังคับ ชูเชิญให้ทำ แต่เป็นการเต็มใจทำงานที่ตนรัก มีความปรารถนาดีต่อคนอื่น อยากเห็นเขามีความสุข

2.2 การเป็นอาสาสมัครนั้นต้อง “ตั้งใจ” คนเรานั้นเมื่อมีความเต็มใจใน การทำงานแล้วจะทำงานด้วยความตั้งใจ มุ่งมั่น ตั้งใจทำให้เกิดผลสำเร็จของงานเป็นสำคัญ ไม่ย่อท้อ กับอุปสรรคหรืองานลาบากใด ๆ มีความเต็มใจในการทำงาน ตั้งใจทำงานจนสุดความสามารถโดยมิต้องให้ใครมาบังคับ

2.3 การเป็นอาสาสมัครนั้น ต้อง “พอใจ” พอใจในงานที่ทำด้วยความเต็มใจและ ตั้งใจผลงานที่ออกมานั้นก็เป็นความพอใจของคนทำงานที่ทำให้คนอื่นเขาเข้าใจ ทำให้เขามีความสุข ความสำเร็จ ความสมหวังเกิดความพอใจในการทำงานอย่างมีความสุข

2.4 การเป็นอาสาสมัครนั้นต้อง “ดีใจ” ดีใจที่ได้ทำงานที่ตนนั้นมีความเต็มใจ ตั้งใจและพอใจ ที่ได้ทำงาน เมื่อทำงานแล้วก็เกิดความดีใจจากผลงานที่ได้ทำไว้ให้ปรากฏแก่สาธารณชนเป็นที่ประจักษ์ตามความต้องการของตน

2.5 การเป็นอาสาสมัครนั้น ต้อง “ภาคภูมิใจ” ในงานที่ตนทำไม่ว่าจะเป็นงานใด ๆ ที่ได้ทำลงไปเพื่อประโยชน์แก่สาธารณะ คนเราเกิดมาไม่มีใครน่าอะไรติดตัวมา แต่เมื่อเกิดเป็นคนแล้วก็ทำแต่ความดี มีผลงานเมื่อจากโลกใบนี้ไปแล้ว สิ่งที่เหลือคือความภาคภูมิใจของตนเองครอบครัวและชุมชน

3. บทบาทของอาสาสมัคร

สมพร เทพสิทธา (2541, หน้า 3-4) ได้กล่าวถึงบทบาทของอาสาสมัครไว้ ดังนี้

3.1 บทบาทของอาสาสมัครในการสังคมสงเคราะห์ อาสาสมัครมีบทบาทที่สำคัญในการสังคมสงเคราะห์ โดยการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนประเภทต่าง ๆ เช่น ทหาร ตำรวจที่ได้รับบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ และผู้เจ็บป่วยที่รักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล ผู้ประสบสาธารณภัย คนพิการ เด็กเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง ผู้สูงอายุ ผู้ประสบปัญหาชีวิต และปัญหาครอบครัว อาสาสมัครจะช่วยในการรักษาพยาบาล ช่วยเป็นเพื่อน ช่วยให้คำปรึกษาและกำลังใจ ช่วยให้บุคคลเหล่านั้นมีความสุขและความหวังในชีวิต

3.2 บทบาทของอาสาสมัครในการแก้ไขปัญหาสังคม อาสาสมัครมีบทบาทที่สำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ร่วมในการรณรงค์โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการป้องกันแก้ไขอาชญากรรมกรรรม ปัญหายาเสพติด ความรุนแรงในครอบครัว โรคเอดส์ การอนุรักษ์นักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3.3 บทบาทของอาสาสมัครในการพัฒนาสังคม อาสาสมัครมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนากลุ่มคนต่าง ๆ เช่น เด็ก สตรี เยาวชน รวมทั้งผู้ด้อยโอกาส เช่น คนพิการให้เป็นผู้มีคุณภาพ และคุณธรรม พัฒนาสถาบันครอบครัวให้มีความร่มเย็นเป็นสุข มั่นคง พัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พัฒนาสังคมให้มีความเรียบร้อย มีความเจริญมั่นคง และก้าวหน้าอย่างสมดุลและยั่งยืน มีความเจริญทั้งในด้านจิตใจ วัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง

3.4 บทบาทของอาสาสมัครในการพัฒนาองค์การ อาสาสมัครมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาองค์การสาธารณะประโยชน์ หรือองค์กรเอกชน (Non Governmental Organization หรือ NGO) ร่วม

บริหารงานขององค์กรเอกชน เช่น สมาคม และมูลนิธิด้วยความรู้ความสามารถ และความเสียสละทำให้องค์กรเอกชนมีบทบาทสำคัญในการทำประโยชน์ให้แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ

3.5 บทบาทของอาสาสมัครในการส่งเสริมความมั่นคงของชาติ อาสาสมัครมีบทบาทสำคัญในการที่จะรักษา และส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

กล่าวได้ว่า “อาสาสมัคร” เป็นเป็นบทบาทหรือหน้าที่อันเกิดจากการมีจิตอาสาและสำนึกสาธารณะเป็นแรงขับเคลื่อน ซึ่งมีความหมายอย่างมากกับสังคมส่วนรวม อาสาสมัครเป็นผู้ที่เอื้อเพื่อเสียสละเวลา แรงกาย แรงใจ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นหรือสังคมให้เกิดประโยชน์และความสุขมากขึ้น การเป็น “อาสาสมัคร” ไม่ว่าจะป็นงานใด ๆ ก็แล้วแต่ที่ทำให้เกิดประโยชน์ในทางบวก ล้วนแต่เป็นสิ่งที่อาสาสมัครเต็มใจทั้งสิ้น

คนที่จะเป็นอาสาสมัครได้นั้น ไม่ได้จำกัดที่ วัย การศึกษา เพศ อาชีพ และฐานะ หากแต่ต้องมีจิตเป็น "อาสา" และมี “สำนึก” เป็นสาธารณะ ที่อยากจะช่วยเหลือผู้อื่นหรือสังคม กิจกรรมของอาสาสมัครเป็นกระบวนการของการฝึก "การให้" ที่ดีเพื่อขัดเกลาจิตใจ ลดความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และบ่มเพาะความรักความเมตตาต่อผู้อื่นโดยไม่มีเงื่อนไข ทั้งนี้ กระบวนการของกิจกรรม ซึ่งเป็นการยอมสละตน เพื่อรับใช้และช่วยเหลือแก้ไขวิกฤติปัญหาของสังคม อาสาสมัครจะได้เรียนรู้ละเอียดอ่อนต่อสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวมากขึ้น สัมผัสความจริง เชื่อมโยงเหตุและปัจจัยความสุขและความทุกข์ เจริญสติในการปฏิบัติงาน ที่ศาสนาพุทธเรียกว่า พรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่อให้เกิด "การให้" ที่ดี กิจกรรมอาสาสมัคร จึงเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลได้ขัดเกลาตนเอง เรียนรู้ภายใน และเกิดปัญญาได้ (วารสารณ์ พุลสวัสดิ์, 2562 หน้า, 195)

รูปที่ 6.5 งานอาสาสมัครในบางครั้งต้องเสี่ยงอันตราย
ที่มา: ชาวสดออนไลน์, 2564

บุคคลตัวอย่างด้านงานจิตอาสาในสังคมไทย

สังคมของเราจะน่าอยู่ได้ ถ้าหากคนในสังคมส่วนใหญ่มีจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ เป็นผู้รู้จัก "ให้" แก่ผู้อื่น มากกว่าเป็นผู้ "รับ" ซึ่งก็ยังมีคนอื่นอีกจำนวนมากที่พร้อมจะเป็น "ผู้ให้" และรังสรรค์สิ่งดี ๆ เพื่อสร้างสังคมและประเทศชาติให้ดีขึ้น โดยช่วงระยะเวลา 3-4 ปี ที่ผ่านมามีบุคคลมากมายจากทุกสาขาอาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย ได้รับการยกย่องเชิดชูจากสังคมในผลงานด้านงานจิตอาสาของพวกเขา จนสร้างความความรู้สึกรับรู้ซึ่ง ประทับใจ และผลักดันให้ผู้อื่นที่รับรู้เกิดสำนึกสาธารณะ จนมีความต้องการที่จะทำงานด้านจิตอาสาให้แก่สังคมบ้าง โดย เราพอจะยกตัวอย่างบุคคลที่ทำงานด้านจิตอาสาที่ได้รับการยกย่องจากสังคมในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาได้ ดังนี้

1. นาวาตรี สมาน กุนัน (จ่าแซม)

อดีตนักทำลายใต้น้ำจู่โจม (SEAL) ซึ่งเป็นผู้มีจิตอาสา มาช่วยเหลือ 13 ชีวิต ทีมหมูป่า จนหมดสติและเสียชีวิตลง นับว่าเป็นผู้กล้า ผู้เสียสละ เป็นวีรบุรุษแห่งถ้ำหลวงขุนน้ำนางนอน สมาน กุนัน เกิดเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2523 ที่อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนชุมพลทหารเรือ และสำเร็จหลักสูตรนักเรียนทำลายใต้น้ำจู่โจม รุ่น 30 เข้ารับราชการที่หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษทางเรือ กองเรือยุทธการจนถึงยศ “จ่าเอก” ก่อนจะลาออกจากราชการมาปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ที่ตระเวนระงับเหตุฝ่ายรักษาความปลอดภัย (รปภ.) ทำอากาศสุวรรณภูมิ บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) เมื่อปี พ.ศ. 2549 (บริษัททำอากาศยานไทย จำกัด, 2561)

วลีพร กุนัน ภรรยาของสมาน กุนัน กล่าวถึงลักษณะนิสัยของสามีว่า “...พี่เขาเป็นคนที่จิตกุศล ใจบุญชอบช่วยเหลือคนอื่น ๆ พี่แซมเขาเป็นนักกิจกรรม เพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ในกลุ่มปั่นจักรยานก็ดี กลุ่มวิ่งก็ดี กลุ่มหน่วยซีลจะรู้ตรงนี้ดี พี่เขาไปทุกงานถ้าประสานมา เป็นคนที่จะอาสาคนแรกในเรื่องช่วยเหลือไม่ว่าเรื่องอะไร เดิมแอบคิดค่านเขาที่ไม่ได้อยู่กับเราออกไปเป็นจิตอาสา ต่อมาเราก็เข้าใจเขาและเข้าใจคนที่รักเขา ทุกวันนี้เวลาใครพบเจอเราก็จะทักและให้กำลังใจ ยิ่งถ้าไปจังหวัดเชียงราย จังหวัดร้อยเอ็ดบ้านเกิด พี่เขาจะมีเข้ามาตลอด ไม่มีใครลืมพี่เขา...” (โพสต์ทูเดย์, 2562)

ในปฏิบัติการค้นหาและกู้ภัยถ้ำหลวง สมาน กุนัน รับภารกิจเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ให้ลาเสียงขวดอากาศจากโถงสามไปวางตามจุดต่าง ๆ ณ บริเวณสามแยกภายในถ้ำ โดยเริ่มดำน้ำในถ้ำตั้งแต่วเวลา 20:37 น. ของวันที่ 5 กรกฎาคม หลังเสร็จภารกิจได้ดำน้ำกลับแต่หมดสติในน้ำ ระหว่างนั้นคู่ดำน้ำที่ไปด้วยกันได้ปฐมพยาบาล (CPR) แต่เขาไม่ได้สติ สมาน กุนัน เสียชีวิต ณ เวลาประมาณ 01:00 น. ของวันที่ 6 กรกฎาคม 2561 ซึ่งมีผู้คนยกย่อง สมาน กุนัน เป็นจำนวนมาก และให้สมญานามเขาว่า “จ่าแซม วีรบุรุษถ้ำหลวง” (ข่าวสดออนไลน์, 2561) สมาน กุนัน ยังได้รับการไว้อาลัยในระดับนานาชาติ ทั้งสื่อเดลิเมล์ของสหราชอาณาจักร ที่แสดงความขอบคุณและระบุว่าเขาจะได้รับการจดจำตลอดไป ส่วนที่ประเทศอินเดีย ได้มีการก่อทรายเป็นรูปนาวาตรีสมาน เพื่อเป็นการไว้อาลัย (โพสต์ทูเดย์, 2561)

รูปภาพที่ 6.6 นาวาตรี สมาน กุนัน
ที่มา: โพสต์ทูเดย์, 2562

2. อาทิวราห์ คงมาลัย (ตูน บอดี้สแลม)

อาทิวราห์ คงมาลัย หรือ ตูน บอดี้สแลม เป็นชาว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นศิลปินเพลงร็อก ที่โด่งดังและได้รับความนิยมเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศไทยมายาวนานเกือบ 20 ปี (ไทยรัฐออนไลน์, ม.ป.ป.) ตูนเป็นคนชอบออกกำลังกายและเล่นกีฬาหลายประเภท เมื่อเขาได้รับเชิญจากโรงพยาบาลบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้ร่วมวิ่งการกุศลเพื่อหาเงินจัดซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ 70 ล้านบาท ในโครงการก้าวคนละก้าว 10 วัน 400 กิโลเมตร จากกรุงเทพฯ ถึงโรงพยาบาลบางสะพาน ตั้งแต่วันที่ 1-10 ธันวาคม 2559 เขาจึงยินดีตอบรับที่จะเข้าร่วมโครงการ จนกระทั่งโครงการประสบความสำเร็จด้วยดี จากการเริ่มทำงานด้านจิตอาสาดังกล่าว ตูนจึงได้ต่อยอดงานด้านจิตอาสาของเขา เนื่องจากได้พบเห็นถึงสภาพของความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในโรงพยาบาลของรัฐที่มีอยู่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะโรงพยาบาลประจำอำเภอ หรือประจำจังหวัดที่มี ผู้ป่วย คนไข้ รวมถึงญาติ ที่ต้องไปรพพบแพทย์ และพยาบาลในการรักษาความเจ็บป่วยของตนโดยใช้เวลาที่ยาวนาน ขณะการพบแพทย์เพื่อตรวจวินิจฉัยโรคกลับใช้เวลาเพียงเล็กน้อย บางรายที่ต้องนอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาลก็มีความแออัด อีกทั้งอุปกรณ์เครื่องมือแพทย์ที่จะช่วยในการรักษาของบางแห่งมีความไม่พร้อมอันเนื่องมาจากการบริหารจัดการในภาพรวม (เฉลิมพล พลमुख, 2560)

ตูนและเพื่อน ๆ จึงได้จัดโครงการ “ก้าวคนละก้าว” เพื่อซื้ออุปกรณ์การแพทย์ให้ 11 โรงพยาบาล โดยวิ่งจาก อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ถึง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ระยะทาง 2,191 กิโลเมตร 55 วัน โดยเริ่มวิ่งในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2560 ในการวิ่งในครั้งนี้ตูนได้กล่าวว่า “...ผมอยากได้เงิน 10 บาท จากคนไทยทุกคน 10 บาท อาจซื้ออะไรไม่ได้มาก แต่ถ้าเอากองรวมกัน เงิน 10 บาท จะสามารถช่วยได้เป็นพันเป็นหมื่นชีวิต...” (เฉลิมพล พลमुख, 2560) โดยเมื่อจบสิ้นการวิ่งที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โครงการก้าวคนละก้าวได้ยอดบริจาคทั้งหมดอยู่ที่ 1,300 ล้านบาท (ไทยพีบีเอส, 2561) การมีสำนึกสาธารณะ (public consciousness) ทำให้ตูนและเพื่อน ๆ ทำในสิ่งที่ตนเองและคนอื่น ๆ คิดว่าทำไม่ได้จนประสบความสำเร็จ

ตูนกล่าวภายหลังจากที่วิ่งถึงจุดหมายว่า “...เป็นอีกวันหนึ่งของชีวิตที่มีความสุขมาก เห็นได้จากแสงแห่งความสุขที่ฉายออกมาจากแววตาและรอยยิ้ม เป็นความสุขในการทำความดีให้ผู้อื่น คงไม่ผิดที่จะบอกว่ามีเงินเท่าไรก็หาซื้อความสุขแบบนี้ไม่ได้...” (ลงทุนแมน, 2560) อย่างไรก็ตามหากถามว่างานด้านจิตอาสาของตูนได้แก้ปัญหาถาวรให้กับโรงพยาบาลได้หรือไม่ หรือเพียงสร้างเหตุการณ์ขึ้นมาครั้งเดียวให้อยู่ในความทรงจำและลืมนั่นไป คงมีเพียงคนในสังคมไทยที่จะร่วมกันตอบคำถามข้อนี้ได้ ถ้าสังคมไทยสามารถทำให้โครงการก้าวคนละก้าวเป็นก้าวเล็ก ๆ ที่เดินไปหาทางออก หรือกลายเป็นก้าวที่ใหญ่ขึ้น งานด้านจิตอาสาของตูนครั้งเดียวนี้ก็อาจเป็นครั้งเดียวที่มากจนเกินพอก็ได้

รูปภาพที่ 6.7 อาทิวราห์ คงมาลัย
ที่มา: เอ็มไทย, 2560

3. มลฤดี แสนมี

“สาวอาสาгүй” ที่หัวใจเปี่ยมไปด้วยความเสียสละ ผู้ช่วยเหลือผู้คนมานานกว่า 10 ปี จนรถตนเองต้องเครื่องพังไปถึง 2 คัน มลฤดี เป็นชาว ตำบลนาสัก อำเภอเสวี จังหวัดชุมพร โดยเธอเป็นหัวหน้าหน่วยгүйทุ่งตะโก เธอเล่าถึงที่มาที่ไปของหน่วยгүйและเส้นทางเข้ามาทำด้านจิตอาสาของเธอว่า “... หน่วยгүйทุ่งตะโกได้ทำหน้าที่ กู้ชีพ กู้ภัย มานานกว่า 20 ปี จากคนรุ่นก่อตั้งจนถึงรุ่นปัจจุบัน มีอาสาสมัครгүй 10 คน หมุนเวียนเปลี่ยนไปตามเวลารวม จนมาถึงรุ่นของตนเองที่มีอาชีพค้าขาย ร่วมกับสามี ได้มาทำงานเป็นอาสาสมัครгүйมานานกว่า 10 ปี เธอได้ใช้เงินของตนเองซื้อรถตู้และรถกระบะมือสองมาเพื่อทำเป็นรถгүй กู้ภัย เพื่อความสะดวกในการทำงาน ที่ผ่านมาได้ทำหน้าที่อาสาสมัครгүй กู้ภัย มาโดยตลอด โดยไม่คิดเงิน นอกจากนี้ยังมีจิตศรัทธาบริจาคให้บ้างเล็กน้อย ถือว่าเป็นการสร้างกุศลและช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน...” (เดลินิวส์, 2564.)

การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา ต้องออกไปช่วยเหลือชาวบ้านมากขึ้น ในขณะที่เธอและสามีที่ทำอาชีพค้าขายกลับไม่ค่อยมีรายได้เพราะผลกระทบจากโรคระบาด ส่งผลให้ไม่มีทุนทรัพย์ในการนำรถยนต์ทั้ง 2 คัน ที่เธอมีอยู่ในสภาพเก่าตามอายุไปซ่อมแซม จนในช่วงนี้ที่เครื่องยนต์พังเสียหายหนักมาก รถกระบะไม่สามารถขับได้ ส่วนรถตู้พอจะขับได้ในระยะทางใกล้ ๆ เท่านั้น และไม่สามารถใช้ความเร็วได้ อีกทั้ง วิทยุสื่อสาร อุปกรณ์สื่อสารต่าง ๆ ก็ชำรุดเสียหายใช้การไม่ได้ไปตามกาลเวลา เธอจึงจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากสังคมหรือกลุ่มอาสาสมัครหน่วยгүйอื่น ๆ ทั่วประเทศ

ให้ช่วยกันบริจาคเพื่อนำรถทั้ง 2 คัน ของเธอไปซ่อมแซม และซื้ออุปกรณ์สื่อสารใหม่ จะได้มีกำลังในการช่วยเหลือผู้ประสบเหตุ ผู้เดือดร้อนได้อย่างต่อเนื่อง ถ้ามลฤดีว่าเธอไม่จำเป็นต้องสละความสุขส่วนตัวมาลงต้นทุน ลงทั้งแรง เพื่อทำงานด้านจิตอาสาอย่างนี้ได้ใช่หรือไม่ เธอตอบ “ใช่” แต่ที่มาทำงานจิตอาสาอีกด้วยต้องการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ จึงนับว่าเธอเป็นหญิงสาวที่หัวใจเปี่ยมไปด้วยสำนึกสาธารณะอย่างแท้จริง (เดลินิวส์, 2564)

รูปภาพที่ 6.8 มลฤดี แสนมี
ที่มา: เดลินิวส์, 2564

4. กริธา อ่อนล้าयोग

“กริธา อ่อนล้าयोग” หรือ ก๊อต วัย 35 ปี อดีตนักโทษผู้มีรูปร่างสูงใหญ่พร้อมรอยสักเต็มตัว เขาเป็นอีกหนึ่งผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 จึงได้ผันตัวจากพ่อค้าเสื้อผ้ามือสองและพ่อค้าขายยาตามตลาดนัดแถวคลองเตย มาขับรถซาเล้งหรือรถพ่วงข้างตะเวนขายข้าวไข่เจียวในพื้นที่กรุงเทพฯ แทน (คนค้นคน, 2564) โดยก๊อตเป็นที่รู้จักของหลาย ๆ คนจากการเห็นเขาในคลิปวิดีโอผ่านทางโซเชียลมีเดีย พร้อมกับซาเล้งหรือรถพ่วงคู่ใจบรรทุกกล่องข้าวตระเวนแจกอาหาร คนชรา คนท้อง คนเก็บขยะ และคนไร้บ้าน ไปจนถึงคนเดินถนน จนใครหลายคนอดชื่นชมไม่ได้ ส่งผลให้เขามีผู้ติดตามใน “Tiktok” “ทำใจให้ซึล” ถึง 256,000 คน และมียอดกดถูกใจกว่า 6.4 ล้านครั้ง ก๊อตเล่าว่าหลังจากขายข้าวไข่เจียวได้ไม่นานก็เริ่มทำป้าย “คนท้อง คนชรา คนไร้บ้าน กินฟรี” เพราะคิดว่าช่วงนี้มีคนลำบากจำนวนมากพร้อม ๆ กับคิดว่าอยากส่งต่อเรื่องราวที่พบให้คนอื่น ๆ ได้เห็นด้วยจึงเริ่มอัปโหลดวิดีโอผ่านแอปพลิเคชัน “Tiktok” เพราะรู้สึกว่าเป็นการเล่าเรื่องจริงที่ใส่เพลงประกอบได้ เมื่อมีกระแสบนสื่อสังคมออนไลน์ ก็เริ่มมีคนติดต่อมาทำบุญด้วย ซึ่งก๊อตกล่าวยืนยันว่าตนเองไม่รับเงินบริจาคเป็นเงิน “...ผมเอาเงินมา ผมก็เป็นทุกข์ เลยบอกให้ทุกคนส่งเป็นสิ่งของอาหารมาแทน แล้วผมจะเป็นสะพานบุญส่งต่อให้เอง...” (ไทยพีบีเอส, 2563) เมื่อมีร่วมผู้บริจาคสิ่งของ และเหมาข้าวไข่เจียวของเขาเพื่อนำไปแจกคนที่เดือดร้อน เขาจึงเริ่มผันตัวจากการขายข้าวไข่เจียวมาแจกข้าวกล่องเพียงอย่างเดียว

การออกไปแจกข้าวและสิ่งของแต่ละวันของก๊อตนั้นจะไม่ได้กำหนดจุดหมายปลายทางที่แน่นอน เมื่อออกจากบ้านก็ขับรถคู่ใจไปเรื่อย ๆ นับตั้งแต่ช่วง COVID-19 แพร่ระบาดใหม่ ๆ ที่เริ่มแจกจนถึงวันนี้เขาได้ตะเวนแจกข้าวกล่องมาเกือบทั่วกรุงเทพฯ แล้ว โดยเขาได้ตั้งปณิธานกับตนเองว่า “ข้าวไม่

หมด ไม่กลับบ้าน" เขามองว่าข้าว 1 กล่อง สำหรับคนริมทางนั้นมีความมาก บางคนไม่มีเงิน ทั้งวันไม่มีอาหาร ตกถึงท้อง เข้าจึงต้องทำเพื่อให้คนเหล่านั้นอิ่มท้อง และมีเรี่ยวแรงที่จะสู้ชีวิตต่อไป (ไทยพีบีเอส, 2563) โดยก๊อตกล่าวถึงสาเหตุและผลลัพธ์จากการที่ตนเองหันมาทำงานด้านจิตอาสาว่า “...ผมเห็นคนที่เดือดร้อน เห็นบางคนต้องเก็บของในถังขยะกินเป็นประจำรู้สึกสะเทือนใจมากในขณะที่เรามีข้าวเป็นหม้อ ๆ แต่คนบางคนกลับต้องคุ้ยของในถังขยะเพื่อให้ตนเองมีชีวิตรอด แล้วทำไมเราจะแบ่งปันเขาไม่ได้นะ สิ่งที่ได้รับกลับมาคือความสุขล้วน ๆ เลยครับ มันเกิดขึ้นข้างใน มันสัมผัสได้ ผมรู้สึกเป็นเกียรติมาก มันเป็นกำลังใจให้ผมมีแรงทำวันนี้ให้ดีที่สุด ผมบอกไม่ได้หรอกว่าจะแจกข้าวหรือทำแบบนี้ไปถึงเมื่อไหร่ แต่ผมจะทำวันนี้ให้ดีที่สุด...” (วุดดี โข้ว, 2563) แม้รูปลักษณ์ภายนอกของก๊อตจะดูแข็งกร้าว แต่ภายในจิตใจและการกระทำกลับเปี่ยมไปด้วยสำนึกสาธารณะที่จะแบ่งปันความสุขให้ผู้อื่นอย่างน้อยแค่ให้ผู้อื่นอิ่มท้องก็ยังดี

รูปภาพที่ 6.9 กรีธา อ่อนลำยอง
ที่มา: ไทยพีบีเอส, 2563

5. สุวรรณฉัตร พรหมชาติ

“สุวรรณฉัตร พรหมชาติ” หรือ เตี้ยว แท็กซีใจบุญ ชาวอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่แม้จะมีอาชีพแท็กซี แต่เลิกเก็บค่าโดยสารมานาน 20 กว่าปีแล้ว แรกเริ่มเดิมทีเตี้ยวประกอบอาชีพทำงานก่อสร้างเชื่อมเหล็กจากนั้นพออายุ 18 ปี ก็ผันตัวมาขับรถแท็กซี ต่อมาจึงเลิกเก็บเงินค่าบริการและหันมาทำการขับรถ รับ-ส่ง ผู้ป่วย ผู้พิการ ไปโรงพยาบาลโดยไม่คิดเงิน นอกจากนั้นในยามที่เขาไม่ได้ขับรถ ยังแบ่งเวลาไปเชื่อมเหล็กทำโต๊ะและเก้าอี้เพื่อบริจาคให้โรงเรียนที่ยากจนอีกด้วย เตี้ยวกล่าวว่าในวัยเด็กครอบครัวตนเองมีความยากจนมาก ตนเองจึงต้องบวชเป็นเณรเพื่อหนีความจนตั้งแต่เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษา ครั้นมาตามให้ตนเองเลิกเพื่อจะได้กลับมาเรียนต่อ แต่ตนเองไม่ยอมเลิกเพราะคิดว่าหากตนเองเลิกครอบครัวจะลำบาก โดยตั้งใจไว้ว่าจะบวชตลอดชีวิต ซึ่งการบวชเรียนตั้งแต่วัยเด็กเป็นส่วนสำคัญที่บ่มเพาะตัวตนของเขาให้มินิสัยชอบช่วยเหลือสังคมรักที่จะเป็นผู้รู้จักให้มากกว่าเป็นผู้รับ ต่อมาเตี้ยวเปลี่ยนใจเลิกออกมาทำงานเป็นร่วมกับพ่อที่เป็นกรรมกรก่อสร้าง จากการเป็นกรรมกรได้มีโอกาสทำงานอีกหลายรูปแบบ จากนั้นจึงผันตัวมาขับรถแท็กซีในกรุงเทพฯ เพราะมองว่าเป็นอาชีพที่ค่อนข้างจะอิสระและได้เงินทุกวัน (พระอาทิตย์ LIVE, 2560)

เตี้ยวกล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการทำงานด้านจิตอาสาของตนเองว่า “...วันหนึ่งไปเจอลุงพิการเรียกรถหลายคันไม่มีใครรับ พอเราขับแกพูดซ้ำ ๆ หลายครั้งอยากฆ่าตัวตายคนเตี้ยววันนี้ใจดำจริง ๆ ก็ทำให้

ผมแปล้บในใจ ผมตอนอายุ 15 ถูกหลอกไปออกเรือ โดนซ้อม โดนตี โดนทุบทำร้าย เงินไม่ได้ พอเข้าฝั่งมาได้ก็หนี ไปนอนอยู่สถานีรถไฟชุมพร คนเดินผ่านไปมาทั้งวัน ก็ไม่ได้คิดว่าใครจะช่วย ปรากฏมีคนช่วยซื้อข้าว ซื้อตั๋วรถไฟ ซื้อน้ำ รวบรวมเงินอีกเกือบ 300 บาท ให้เรากลับบ้านนั่งกินข้าว น้ำตาไหล ผมก็ซาบซึ้งว่าเขาเหมือนเทวดามาโปรด เราก็ไม่ได้คิดว่าใครจะมาช่วย คำพูดลงแทงใจผม คนเดียวนี่ใจดำจริง ๆ มันนึกถึงตรงนั้น ทำให้เราอยากแบ่งปันน้ำใจให้สังคมเหมือนคนอื่นแบ่งปันให้เรา เลยทำมาเรื่อย ๆ พอทำเข้า ๆ ก็ไม่ได้สนใจเรื่องเงินแล้ว...” (ผู้จัดการออนไลน์, 2562) เดี่ยวไม่เพียงช่วยขับรถ รับ-ส่งผู้ป่วยติดเตียงไปโรงพยาบาลโดยไม่คิดค่าตอบแทนเท่านั้น แต่เขายังขับรถ รับ-ส่ง พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี โดยไม่คิดค่าตอบแทนอีกด้วย ซึ่งการรับส่งผู้ป่วยแต่ละรายไม่ใช่ช่วยแค่เพียงครั้งเดียว แต่เขาตั้งใจจะช่วยผู้ป่วยรายนั้นไปตลอดชีวิต เดี่ยวกล่าวถึงงานการทำงานด้านจิตอาสาของตนเองว่า “...งานแต่ละงาน คือ งานจิตอาสาล้วน ๆ ลมหายใจทุกวันนี้อยู่เพื่อคนอื่น ไม่ได้อยู่เพื่อตนเอง ไม่ได้หากินมาหลายปีแล้ว ช่วยคนอย่างเดียว...” (ผู้จัดการออนไลน์, 2562)

ผลจากการมุ่งมั่นทำความดีช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียง คนพิการ คนชรา และบุคคลที่เดือนร้อนเท่าที่ตนเองจะช่วยให้มาอย่างต่อเนื่องเกือบ 23 ปี ทำให้เดี่ยวได้รับพระราชทานพระราชกระแสชมเชยในการทำงานด้านจิตอาสา จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2561 (ผู้จัดการออนไลน์, 2561) ยังความปลาบปลื้มมาสู่เดี่ยวและครอบครัวอย่างหาที่สุดมิได้ เดี่ยวสัญญาว่าจะตั้งใจทำความดีต่อไปเพื่อตอบแทนคุณแผ่นดินจนกว่าชีวิตจะหาไม่

รูปภาพที่ 6.10 สุวรรณฉัตร พรหมชาติ
ที่มา: ธนดิษ ศรียานงค์ และพัทธมน วงษ์รัตนะ, 2561

บทสรุป

จิตอาสาหรือสำนักสาธารณะ “เป็นการตระหนักรู้” รู้ว่าทำอะไร อยู่ที่ไหน และเพื่ออะไร เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตายต่อสังคม และความทุกข์ยากของผู้คน โดยปรารถนาเข้าไปช่วย ไม่ใช่เพียงแค่การให้ทาน หรือบริจาคทรัพย์ แต่ด้วยการสละเวลา แรงกาย และแรงใจ เข้าไปช่วย ด้วยจิตที่เป็นสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่ใช่แค่ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นอย่างเดียวแต่เป็นการพัฒนา “จิตวิญญาณ” ของตนเองอีกด้วย จิตอาสาและสำนักสาธารณะ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากภายในใจจนกลายเป็นแรงผลักดันที่ก่อให้เกิดเป็นการกระทำที่มาจากใจบริสุทธิ์ การกระทำเริ่มจากการ คิดดี ทำดี เพื่อสังคมที่น่าอยู่

จิตอาสาและสำนักสาธารณะ เป็นการงดเว้นกระทำที่จะส่งผลเสียหายต่อส่วนรวม เคารพสิทธิของผู้อื่นใช้ชีวิตเป็นผู้ “ให้” มากกว่าเป็นผู้ “รับ” คำนึงถึงสาธารณะมากกว่าความเป็นส่วนตัว ทำความดีเพราะเห็นคุณค่าของความดี โดยอยู่บนหลักคิดว่าทุกคนควรมีส่วนร่วมเพื่อแผ่ ครอบคลุม สิ่งแวดล้อม ชุมชน ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว และร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ที่เป็นรูปธรรม ไม่เพียงแต่เฝ้ามอง วิพากษ์ วิจารณ์ และเรียกร้องความรับผิดชอบจากผู้อื่น แต่ต้องกล้าที่จะก้าวออกมามีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อด้วยกันกับคนอื่น อนึ่ง การจะทำงานด้านจิตอาสาด้วยการเป็นอาสาสมัครไม่ได้จำกัดที่ วยการศึกษา เพศ อาชีพ ฐานะ หรือข้อจำกัดใด ๆ ทั้งสิ้น หากแต่เราต้องมีจิตใจเป็นจิต “อาสา” และมีสำนึกเป็น “สาธารณะ” ที่อยากจะช่วยเหลือผู้อื่นหรือสังคม ดังนั้น เพียงทุกคนคิดและลงมือทำความดีกันตามโอกาสเพื่อผู้อื่นและสังคม ประเทศชาติย่อมมั่นคงเข้มแข็งและมีความสุข

แบบฝึกหัดท้ายบท

จงตอบคำถามต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

1. จงบอกความหมายและความสำคัญของจิตอาสาและสำนักสาธารณะ
2. จงยกตัวอย่างการนำกระบวนการสร้างจิตอาสาและสำนักสาธารณะไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษา
3. จงบอกคุณสมบัติและบทบาทของอาสาสมัครที่มีต่อการทำงานด้านจิตอาสามาพอสังเขป
4. จงบอกความสำคัญและประโยชน์ของการทำงานด้านจิตอาสาที่มีต่อสังคมมาพอสังเขป
5. จงยกตัวอย่างบุคคลที่ทำงานด้านจิตอาสาที่นักศึกษาประทับใจ พร้อมทั้งบอกแนวคิดของบุคคลตัวอย่างที่นักศึกษาเห็นว่าจะสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตได้